

Ticaret Ahlakı

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ...

“Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda meşrû olmayan yollarla yemeyin. Karşılıklı rıza ile yapılan bir ticaret yapmanız ise, elbette meşrûdur.” (Nisa, 29)

التَّاجِرُ الصَّدُوقُ الْأَمِينُ مَعَ النَّبِيِّينَ وَالصَّدِيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ

“Sözü ve işleri doğru, dürüst tüccar; (kıyamet gününde) peygamberler, sıddikler ve şehitlerle beraber olacaktır.” (Tirmizî, Büyû, 4)

Muhterem Müslümanlar! Hutbemiz Dinimizde ticarî ahlaka dair bazı esaslar ve tavsiyeleri hakkında olacaktır.

Peygamber Efendimiz; “Emin ve muamelelerinde doğruluktan ayrılmayan ticaret ehli, Peygamberler, sıddîkler, şehîdler ve sâlihlerle beraberdir.” Buyurarak, makbul ticaretin bir kısım şartlara bağlı olduğuna dikkat çekmiştir. (Tirmizî, Büyû, 4) Peygamberimiz Kendisine peygamberlik görevi verilmeden önce, aktif olarak başarılı bir ticaret hayatı sürdürmüş, Hz. Hatice’nin mallarını Şam’da ve Mekke’de satmıştı. “**Rızık’ın onda dokuzu ticarettedir.**” (Suyûtî, el-Câmi’u’s-Sağîr, 3, 244) buyuran **Peygamberimiz**, müntesiplerini ticarete teşvik etmiştir.

Sahabe efendilerimiz de ticaret ile uğraşıyorlardı. Dünyanın dört bir yanına, kara ve deniz yoluyla ticarî seyahatler yapmışlar, böylece hem kendi rızıklarını kazanmışlar hem de İslâm’ı gittikleri bölgelere taşımışlardı. Onların ortaya koydukları dürüst ticaret hayatı, aynı zamanda gittikleri yerlerde İslâm’ın tanınmasını da sağlamıştı.

Ticaret ahlâkına sahip olmayı önemsenenin en temel şartı, **kazancın helâl olmasına** azamî dikkat etmektir. Allah'ın haram kıldığı şeyleri alıp satmak, bir Müslüman için helâl değildir. Topluma zarar veren ticarî usulsüzlüklerden, Müslüman tüccarın uzak durması, dinî ahlâkî ve toplumsal sorumluluğun bir gereğidir.

Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) ashâbını ticaret yapıp kazanmaya teşvik ederken, **aşırı tamah ve hırstan uzak durmalarını** da; **“Bu dünya malı, tatlı ve çekicidir. Kim dünya malını tok gözlü bir şekilde alırsa, o mal bereketlenir.”** (*Buhârî, Zekât, 50*) Beyanları ile uyarmıştır.

Ticaret yaparken dürüst olmayı tavsiye eden birçok âyet ve hadis vardır. Eski milletleri helâk eden musibetlerden biri olarak **ölçü ve tartıda yapılan hîle** gösterilir. Hz. Şuayb'ın kavmi bu zaafından dolayı uyarılmış, yola gelmeyince helâk edilmişlerdir. (*Hûd, 11/84-85, 94*) Mutaaffîfin Sûresi: **“Ölçü ve tartıda hile yapanlara yazıklar olsun!”** diye ağır bir tehditle başlar. (*Mutaaffîfin, 1*)

Allah Resulü (s.a.v): “Alışveriş yapanlar, eğer malın özellikleri ve kıymeti konusunda doğru konuşurlar ve eğer varsa malın kusurunu açıkça söylerlerse, **alışverişleri onlar için bereketlenir.** Buna mukabil malın kusurunu gizlerler veya yalan söylerlerse, **yaptıkları alışverişin bereketi gider.**” **Buyururlar.** (*Ebû Dâvûd, Büyû', 51*)

Peygamberimiz bir gün çarşıda dolaşırken bir ekin yığınının içine elini sokunca parmakları ıslanmıştı. Mal sahibi, “Malım yağmurda ıslandı ey Allah'ın Elçisi!” diyerek, durumu izah etmeye çalıştı. Rahmet Peygamberi **“Madem öyle, ıslak kısmını insanlar görsün diye yığının üstüne koysaydın ya!”** diye uyardıktan sonra, **“İnsanları aldatan benden değildir.”**

buyurarak bu duruma tepkisini ifade etmişti. (*Müslim, İmân, 164*)
Satıcımızın veya müşterimizin gayr-ı Müslim olması, ticarete uymamız gereken esasları ihlâlimizi meşru kılmaz.

Peygamberimizin, **“Her ümmetin bir fitnesi/imtihanı vardır. Benim ümmetimin fitnesi/imtihanı mal ile olacaktır.”** Sözü, bir anlamda ticaretle uğraşan kimselerin de büyük bir sınavda olduklarını, helâl ve haram konusunda bilinçli olmaları gerektiğini gösterir. (*Tirmizî, Zühd, 26*)

Ticarete temel hedef, tarafların yaptıkları alışverişten memnun ayrılımlarıdır. Allah Resûlü **“Alışveriş yapanlar birbirlerinden memnun olarak ayrılınsınlar.”** buyurur. (*Tirmizî, Büyû 27* Her iki taraf da üzerine düşeni yapacak, alıcı malın ücretini tam bir şekilde ödeyecek veya vermeyi taahhüt edecek, satıcı da vereceği malın sağlam, eksiksiz olması konusunda aynı hassasiyeti gösterecektir.

Borç Vaktinde Ödenmelidir:

Bu, ahde vefanın da gereğidir. Hele parası olduğu halde, borcunu bir kısım çıkar hesaplarıyla geciktirmek hiç mi hiç caiz değildir ve Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz, bunu **“zulüm”** olarak ifade etmektedir: **“Zenginin ödemeyi savsaklaması zulümdür.”** Yani, bu davranış bir hakka tecavüzdür. (*Buharî, Havâlât, 1, 2*) Şehidin bile Cennet’e girmesine mani olan **“kul hakkı ihlâli”** sınıfına girmektedir ve haramdır. (*Müslim, İmâret, 120*)

Allah Resulü başka bir hadislerinde de; “Kim, darda olan borçluya mühlet tanır veya (borcunu) siliverirse, o kimseyi Allah Teâla Hazretleri, Kendi gölgesinden başka hiçbir gölgenin bulunmadığı kıyamet gününde Arşının gölgesinde gölgelendirir.” Müjdesini verir. (*Tirmizî, Büyû, 67*).

Peygamberimiz, “Malınızı sattığınızda yemin etmekten sakının. Çünkü **yemin malınıza rağbeti artırmasına artırır, ama onun bereketini yok eder.**” (*İbn Mâce, Ticâret, 30*) buyurarak **ticarete manipölasyonu** yasaklamıştır.

Aleyhissalâtu vesselâm, zenginlerin cömert olmasını tavsiye etmektedir. Tüccar, Allah yolunda harcamaya çağırıldığı zaman, Veren’in malını Veren’in yolunda minnet etmeden vermelidir: Tüccarın cömert olması ve bolca sadaka vermesi için başka sebepler de vardır: “Ey tüccarlar cemâati! Alışveriş sırasında boş laflar ve yeminler sarf edilir. (Şeytan ve günah hazır olur); öyleyse onu sadaka ile giderin.” Tembihinde bulunur. (*Tirmizî, Büyû, 4*)

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)’in ticarete ortaklıklarla ilgili olarak da çeşitli tavsiyeleri olmuştur. Allahın; “İki ortak birbirine hıyanet etmediği sürece, üçüncüsü benim. Eğer onlar birbirine hıyanet ederlerse ben aralarından çekilirim.” Buyurduğunu, (*Ebu Davud, Büyû 26*) Yine bir başka hadislerinde: “**Allah’ın kudret eli, ortaklar birbirine hıyânet etmediği sürece, onların üzerinde.**” Olduğunu ifade eder. (*Ebu Davud, Büyû 26*),

Âlimlerimiz, Hz. Peygamber’in (s.a.s.) ciddî alışverişleri yazıp, üzerinde anlaşılan şartları kaydettiğini gösteren rivâyetlerden hareketle, bunun uyulması gereken bir edep olduğunu belirtirler. (*Tirmizî, Büyû, 8*) Borçlanmalarda, az da olsa çok da olsa yazma, zaten Kur’an’ın emridir. (*Bakara, 282*)

İslam dininin, müntesiplerinden istediği temel değerlerden biri, daima “dakik ve erkenci” olmaktır. Sabah güneş doğmadan fecir zamanında kalkıp ibadetini yapacak ve hemen günlük işlerine başlayacaktır. Verilen söze uyacak, vaatlerini vakti gelince yerine getirecektir.

Bu hususu, “Allahümme bârik li-ümmeî fi bükûrihâ” yani: “Ey Allah’ım! Erkenci olmayı ümmetim hakkında mübarek kıl!” nebevî duası açıkça ifade eder. “Rızık talep etmeye erken başlayın; çünkü erken başlamak berekettir, başarıdır.” buyurulmuştur.

Aziz Müminler!

Ticaret; her şeyin dizgini elinde olan Allah’a, rızık adına müracaatta bulunmaktır. Bu müracaat yapılırken, istediklerimizin yerine getirilme işinin O’na ait olduğu da unutulmamalıdır. Verince şımarmamalı, vermeyince küsmemelidir. **Unutmayalım ki haram-helâl düşüncesine bağlı olarak alış-veriş yapan bir tüccarın, işinin başında geçirdiği ve geçireceği dakikalar ibadet sayılır.**

Ticaretin ruhu; doğruluk, güven, yaşanan devri idrak, müşteriye karşı fevkalâde nazik ve terbiyeli davranmaktır. Bu hususların birinde kusur eden, ticaretin ruhunu hırpalamış, dolayısıyla da kendi kazanç yollarını tıkamış olur.

Cenab-ı Hak bizlere; haramdan arınmış, bereketli helal rızık nasip etsin. Şu dünya pazarında kaybedenlerden eylemesin!